

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

**ВИСНОВОК
КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ**

у справі за зверненням Верховної Ради України
про надання висновку
щодо відповідності доопрацьованого законопроекту
про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)
вимогам статей 157 і 158 Конституції України

м. К и ї в
30 січня 2016 року
№ 2-в/2016

Справа № 1-22/2016

Конституційний Суд України у складі суддів:

Бауліна Юрія Васильовича — головуючого,
Вдовіченка Сергія Леонідовича,
Гультая Михайла Мирославовича — доповідача,
Запорожця Михайла Петровича,
Касмініна Олександра Володимировича,
Колісника Віктора Павловича,
Литвинова Олександра Миколайовича,
Мельника Миколи Івановича,
Мойсика Володимира Романовича,
Саса Сергія Володимировича,
Сліденка Ігоря Дмитровича,
Шаптали Наталі Костянтинівни,
Шевчука Станіслава Володимировича,

розглянув на пленарному засіданні справу про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Законопроект поданий Президентом України згідно зі статтею 154 Конституції України.

Приводом для розгляду справи відповідно до статті 159 Конституції України стало надходження до Конституційного Суду України доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року згідно з Постановою Верховної Ради України «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до Конституційного Суду України» від 28 січня 2016 року № 950–VIII для

надання висновку щодо його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Підставою для розгляду справи є необхідність надання Конституційним Судом України висновку щодо відповідності вказаного законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Заслухавши суддю-доповідача Гультая М. М. та дослідивши матеріали справи, Конституційний Суд України

У С Т А Н О В И В:

1. Верховна Рада України згідно з Постановою «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до Конституційного Суду України» від 28 січня 2016 року № 950–VIII звернулася до Конституційного Суду України з клопотанням дати висновок щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року (далі — Законпроект) вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Законопроектом пропонується:

«І. Внести до Конституції України (Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141) такі зміни:

1) статті 124–129, 130, 131, 147–148, 149, 151, 153 викласти в такій редакції:

«Стаття 124. Правосуддя в Україні здійснюють виключно суди.

Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускаються.

Юрисдикція судів поширюється на будь-який юридичний спір та будь-яке кримінальне обвинувачення. У передбачених законом випадках суди розглядають також інші справи.

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

Народ безпосередньо бере участь у здійсненні правосуддя через присяжних.

Україна може визнати юрисдикцію Міжнародного кримінального суду на умовах, визначених Римським статутом Міжнародного кримінального суду.

Стаття 125. Судоустрій в Україні будується за принципами територіальності та спеціалізації і визначається законом.

Суд утворюється, реорганізовується і ліквідується законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя.

Верховний Суд є найвищим судом у системі судоустрою України.

Відповідно до закону можуть діяти вищі спеціалізовані суди.

З метою захисту прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин діють адміністративні суди.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

Стаття 126. Незалежність і недоторканність судді гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Суддя обіймає посаду безстроково.

Підставами для звільнення судді є:

- 1) неспроможність виконувати повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення суддею вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді;
- 4) подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням;
- 5) незгода на переведення до іншого суду у разі ліквідації чи реорганізації суду, в якому суддя обіймає посаду;
- 6) порушення обов'язку підтвердити законність джерела походження майна.
Повноваження судді припиняються у разі:
 - 1) досягнення суддею шістдесяти п'яти років;
 - 2) припинення громадянства України або набуття суддею громадянства іншої держави;
 - 3) набрання законної сили рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
 - 4) смерті судді;
 - 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо судді за вчинення ним злочину.

Держава забезпечує особисту безпеку судді та членів його сім'ї.

Стаття 127. Правосуддя здійснюють судді. У визначених законом випадках правосуддя здійснюється за участю присяжних.

Суддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

На посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, добросовісним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді.

Для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності.

Стаття 128. Призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом.

Призначення на посаду судді здійснюється за конкурсом, крім випадків, визначених законом.

Голову Верховного Суду обирає на посаду та звільняє з посади шляхом таємного голосування Пленум Верховного Суду в порядку, встановленому законом.

Стаття 129. Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права.

Основними засадами судочинства є:

- 1) рівність усіх учасників судового процесу перед законом і судом;
- 2) забезпечення доведеності вини;
- 3) змагальність сторін та свобода в наданні ними суду своїх доказів і у доведенні перед судом їх переконливості;
- 4) підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором;
- 5) забезпечення обвинуваченому права на захист;
- 6) гласність судового процесу та його повне фіксування технічними засобами;
- 7) розумні строки розгляду справи судом;
- 8) забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках — на касаційне оскарження судового рішення;
- 9) обов'язковість судового рішення.

Законом можуть бути визначені також інші засади судочинства.

Судочинство провадиться суддею одноособово, колегією суддів чи судом присяжних.

За неповагу до суду чи судді винні особи притягаються до юридичної відповідальності»;

«Стаття 130. Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності суддів. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на утримання судів з урахуванням пропозицій Вищої ради правосуддя.

Розмір винагороди судді встановлюється законом про судоустрій»;

«Стаття 131. В Україні діє Вища рада правосуддя, яка:

- 1) вносить подання про призначення судді на посаду;
- 2) ухвалює рішення стосовно порушення суддею чи прокурором вимог щодо несумісності;
- 3) розглядає скарги на рішення відповідного органу про притягнення до дисциплінарної відповідальності судді чи прокурора;
- 4) ухвалює рішення про звільнення судді з посади;
- 5) надає згоду на затримання судді чи утримання його під вартою;
- 6) ухвалює рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя;
- 7) вживає заходів щодо забезпечення незалежності суддів;
- 8) ухвалює рішення про переведення судді з одного суду до іншого;
- 9) здійснює інші повноваження, визначені цією Конституцією та законами України.

Вища рада правосуддя складається з двадцяти одного члена, з яких десятьох — обирає з'їзд суддів України з числа суддів чи суддів у відставці, двох — призначає Президент України, двох — обирає Верховна Рада України, двох — обирає з'їзд адвокатів України, двох — обирає всеукраїнська конференція прокурорів, двох — обирає з'їзд представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ.

Порядок обрання (призначення) на посади членів Вищої ради правосуддя визначається законом.

Голова Верховного Суду входить до складу Вищої ради правосуддя за посадою.

Строк повноважень обраних (призначених) членів Вищої ради правосуддя становить чотири роки. Одна й та ж особа не може обіймати посаду члена Вищої ради правосуддя два строки поспіль.

Член Вищої ради правосуддя не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади (крім посади Голови Верховного Суду), виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Член Вищої ради правосуддя має належати до правничої професії та відповідати критерію політичної нейтральності.

Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги до члена Вищої ради правосуддя.

Вища рада правосуддя набуває повноважень за умови обрання (призначення) щонайменше п'ятнадцяти її членів, серед яких більшість становлять судді.

Відповідно до закону в системі правосуддя утворюються органи та установи для забезпечення добору суддів, прокурорів, їх професійної підготовки, оцінювання, розгляду справ щодо їх дисциплінарної відповідальності, фінансового та організаційного забезпечення судів»;

«Стаття 147. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України законів України та у передбачених цією Конституцією випадках інших актів, здійснює офіційне тлумачення Конституції України, а також інші повноваження відповідно до цієї Конституції.

Діяльність Конституційного Суду України ґрунтується на принципах верховенства права, незалежності, колегіальності, гласності, обґрунтованості та обов'язковості ухвалених ним рішень і висновків.

Стаття 148. До складу Конституційного Суду України входять вісімнадцять суддів Конституційного Суду України.

Президент України, Верховна Рада України та з'їзд суддів України призначають по шість суддів Конституційного Суду України.

Відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України здійснюється на конкурсних засадах у визначеному законом порядку.

Суддею Конституційного Суду України може бути громадянин України, який володіє державною мовою, на день призначення досяг сорока років, має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше

п'ятнадцять років, високі моральні якості та є правником із визнаним рівнем компетентності.

Суддя Конституційного Суду України не може належати до політичних партій, профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати представницький мандат, обіймати будь-які інші оплачувані посади, виконувати іншу оплачувану роботу, крім наукової, викладацької чи творчої.

Суддя Конституційного Суду України призначається на дев'ять років без права бути призначеним повторно.

Суддя Конституційного Суду України набуває повноважень з дня складення ним присяги на спеціальному пленарному засіданні Суду.

Конституційний Суд України на спеціальному пленарному засіданні Суду обирає зі свого складу Голову шляхом таємного голосування лише на один трирічний строк»;

«Стаття 149. Незалежність і недоторканність судді Конституційного Суду України гарантуються Конституцією і законами України.

Вплив на суддю Конституційного Суду України у будь-який спосіб забороняється.

Без згоди Конституційного Суду України суддю Конституційного Суду України не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину.

Суддю Конституційного Суду України не може бути притягнуто до відповідальності за голосування у зв'язку з ухваленням Судом рішень та надання ним висновків, за винятком вчинення злочину або дисциплінарного проступку.

Держава забезпечує особисту безпеку судді Конституційного Суду України та членів його сім'ї»;

«Стаття 151. Конституційний Суд України за зверненням Президента України, або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України, або Кабінету Міністрів України надає висновки про відповідність Конституції України чинних міжнародних договорів України або тих міжнародних договорів, що вносяться до Верховної Ради України для надання згоди на їх обов'язковість.

Конституційний Суд України за зверненням Президента України або щонайменше сорока п'яти народних депутатів України надає висновки про відповідність Конституції України (конституційність) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.

За зверненням Верховної Ради України Конституційний Суд України надає висновок щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту»;

«Стаття 153. Порядок організації та діяльності Конституційного Суду України, статус суддів Суду, підстави і порядок звернення до Суду, процедура розгляду ним справ і виконання рішень Суду визначаються Конституцією України та законом»;

2) доповнити статтями 129¹, 130¹, 131¹–131², 148¹, 149¹, 151¹–151² такого змісту:

«Стаття 129¹. Суд ухвалює рішення іменем України. Судове рішення є обов'язковим до виконання.

Держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку.

Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд»;

«Стаття 130¹. Для захисту професійних інтересів суддів та вирішення питань внутрішньої діяльності судів відповідно до закону діє суддівське самоврядування»;

«Стаття 131¹. В Україні діє прокуратура, яка здійснює:

1) підтримання публічного обвинувачення в суді;

2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;

3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом.

Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених цією Конституцією та законом.

Стаття 131². Для надання професійної правничої допомоги в Україні діє адвокатура.

Незалежність адвокатури гарантується.

Засади організації і діяльності адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні визначаються законом.

Виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді, а також захист від кримінального обвинувачення.

Законом можуть бути визначені винятки щодо представництва в суді у трудових спорах, спорах щодо захисту соціальних прав, щодо виборів та референдумів, у малозначних спорах, а також стосовно представництва малолітніх чи неповнолітніх осіб та осіб, які визнані судом недієздатними чи дієздатність яких обмежена»;

«Стаття 148¹. Держава забезпечує фінансування та належні умови для діяльності Конституційного Суду України. У Державному бюджеті України окремо визначаються видатки на діяльність Суду з урахуванням пропозицій його Голови.

Розмір винагороди судді Конституційного Суду України встановлюється законом про Конституційний Суд України»;

«Стаття 149¹. Повноваження судді Конституційного Суду України припиняються у разі:

- 1) закінчення строку його повноважень;
- 2) досягнення ним сімдесяти років;
- 3) припинення громадянства України або набуття ним громадянства іншої держави;
- 4) набрання законної сили рішенням суду про визнання його безвісно відсутнім або оголошення померлим, визнання недієздатним або обмежено дієздатним;
- 5) набрання законної сили обвинувальним вироком щодо нього за вчинення ним злочину;

6) смерті судді Конституційного Суду України.

Підставами для звільнення судді Конституційного Суду України з посади є:

- 1) неспроможність виконувати свої повноваження за станом здоров'я;
- 2) порушення ним вимог щодо несумісності;
- 3) вчинення ним істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування своїми обов'язками, що є несумісним зі статусом судді Суду або виявило його невідповідність займаній посаді;
- 4) подання ним заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням.

Рішення про звільнення з посади судді Конституційного Суду України Суд ухвалює щонайменше двома третинами від його конституційного складу»;

«Стаття 151¹. Конституційний Суд України вирішує питання про відповідність Конституції України (конституційність) закону України за конституційною скаргою особи, яка вважає, що застосований в остаточному судовому рішенні в її справі закон України суперечить Конституції України. Конституційна скарга може бути подана в разі, якщо всі інші національні засоби юридичного захисту вичерпано.

Стаття 151². Рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є обов'язковими, остаточними і не можуть бути оскаржені»;

3) у частині четвертій статті 29 слово «правовою» замінити словом «правничою»;

4) у статті 55:

а) після частини третьої доповнити новою частиною такого змісту:

«Кожному гарантується право звернутись із конституційною скаргою до Конституційного Суду України з підстав, установлених цією Конституцією, та у порядку, визначеному законом».

У зв'язку з цим частини четверту, п'яту вважати відповідно частинами п'ятою, шостою;

б) у частині п'ятій слово «правового» замінити словом «юридичного»;

5) у статті 59:

а) у частині першій слово «правову» замінити словами «професійну правничу»;

б) частину другу виключити;

6) у частині першій статті 85:

а) пункти 25 і 26 викласти в такій редакції:

«25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора; висловлення недовіри Генеральному прокуророві, що має наслідком його відставку з посади;

26) призначення на посади третини складу Конституційного Суду України»;

б) пункт 27 виключити;

7) пункт 14 частини першої статті 92 викласти в такій редакції:

«14) судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури»;

8) у статті 106:

а) у частині першій:

пункти 11 і 22 викласти в такій редакції:

«11) призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Генерального прокурора»;

«22) призначає на посади третину складу Конституційного Суду України»;

пункт 23 виключити;

б) частину четверту викласти в такій редакції:

«Акти Президента України, видані в межах повноважень, передбачених пунктами 5, 18, 21 цієї статті, скріплюють підписами Прем'єр-міністр України і міністр, відповідальний за акт та його виконання»;

9) у пункті 2 частини другої статті 108 слово «неможливості» замінити словом «неспроможності»;

10) у статті 110 слово «Неможливість» замінити словом «Неспроможність», а слова «Верховного Суду України» — словами «Верховного Суду»;

11) у частині шостій статті 111 слова «Верховного Суду України» замінити словами «Верховного Суду»;

12) розділ VII «Прокуратура» виключити;

13) частину шосту статті 136 викласти в такій редакції:

«Правосуддя в Автономній Республіці Крим здійснюється судами України»;

14) у статті 150:

а) у частині першій:

абзац шостий пункту 1 виключити;

у пункті 2 слова «та законів України» виключити;

доповнити пунктом 3 такого змісту:

«3) здійснення інших повноважень, передбачених Конституцією України»;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Питання, передбачені пунктами 1, 2 частини першої цієї статті, розглядаються за конституційними поданнями: Президента України; щонайменше сорока п'яти народних депутатів України; Верховного Суду; Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини; Верховної Ради Автономної Республіки Крим»;

15) у статті 152:

а) у частині першій слово «правові» виключити;

б) частину другу викласти в такій редакції:

«Закони, інші акти або їх окремі положення, що визнані неконституційними, втрачають чинність з дня ухвалення Конституційним Судом України рішення про їх неконституційність, якщо інше не встановлено самим рішенням, але не раніше дня його ухвалення»;

16) у розділі XV «Перехідні положення»:

а) пункт 9 викласти в такій редакції:

«9. Прокуратура продовжує виконувати відповідно до чинних законів функцію досудового розслідування до початку функціонування органів, яким законом будуть передані відповідні функції, а також функцію нагляду за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян, — до набрання чинності законом про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій»;

б) доповнити пунктом 16¹ такого змісту:

«16¹. З дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)»:

1) до утворення Вищої ради правосуддя її повноваження здійснює Вища рада юстиції. Вища рада правосуддя утворюється шляхом реорганізації Вищої ради юстиції. До обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя цей орган діє у складі членів Вищої ради юстиції протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року. Обрання (призначення) членів Вищої ради правосуддя здійснюється не пізніше 30 квітня 2019 року;

2) повноваження суддів, призначених на посаду строком на п'ять років, припиняються із закінченням строку, на який їх було призначено. Такі судді можуть бути призначені на посаду судді в порядку, визначеному законом;

3) судді, які обрані суддями безстроково, продовжують здійснювати свої повноваження до звільнення або до припинення їх повноважень з підстав, визначених Конституцією України;

4) відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п'ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади. Порядок та вичерпні підстави оскарження рішення про звільнення судді за результатами оцінювання встановлюються законом;

5) у випадках реорганізації чи ліквідації окремих судів, утворених до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», судді таких судів мають право подати заяву про відставку або заяву про участь у конкурсі на іншу посаду судді в порядку, визначеному законом. Особливості переведення судді на посаду в іншому суді можуть бути визначені законом;

6) до впровадження нового адміністративно-територіального устрою України відповідно до змін до Конституції України щодо децентралізації влади, але не довше ніж до 31 грудня 2017 року, утворення, реорганізацію та ліквідацію судів здійснює Президент України на підставі та у порядку, що визначені законом;

7) упродовж двох років переведення судді з одного суду до іншого здійснює Президент України на підставі відповідного подання Вищої ради правосуддя;

8) судді Конституційного Суду України, призначені до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», продовжують здійснювати свої повноваження до припинення повноважень або звільнення в порядку, передбаченому статтею 149¹ Конституції України, без права призначення повторно. Повноваження судді Конституційного Суду України, який на день набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» досяг шістдесяти п'яти років, але рішення щодо звільнення такого судді з посади не ухвалено, припиняються;

9) представництво відповідно до закону прокуратурою громадян в судах у справах, провадження в яких було розпочато до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню;

10) Генеральний прокурор України, призначений на посаду до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснює повноваження Генерального прокурора до звільнення в установленому порядку, але не довше строку, на який його було призначено, та не може обіймати посаду два строки поспіль;

11) представництво відповідно до пункту 3 частини першої статті 131¹ та статті 131² цієї Конституції виключно прокурорами або адвокатами у Верховному Суді та судах касаційної інстанції здійснюється з 1 січня 2017 року; у судах апеляційної інстанції — з 1 січня 2018 року; у судах першої інстанції — з 1 січня 2019 року.

Представництво органів державної влади та органів місцевого самоврядування в судах виключно прокурорами або адвокатами здійснюється з 1 січня 2020 року.

Представництво в суді у провадженнях, розпочатих до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», здійснюється за правилами, які діяли до набрання ним чинності, — до ухвалення у відповідних справах остаточних судових рішень, які не підлягають оскарженню».

II. Прикінцеві та перехідні положення

1. Цей Закон набирає чинності через три місяці з дня, наступного за днем його опублікування, крім частини шостої статті 124 Конституції України в редакції цього Закону, яка набирає чинності через три роки з дня, наступного за днем опублікування цього Закону.

2. З дня набрання чинності цим Законом: призначення, припинення повноважень та звільнення суддів здійснюється відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін; члени Вищої ради юстиції, призначені до набрання чинності цим Законом, здійснюють повноваження членів Вищої ради правосуддя протягом строку їх повноважень, але які не можуть тривати довше, ніж до 30 квітня 2019 року; Міністр юстиції України та Генеральний прокурор України припиняють свої повноваження як члени Вищої ради юстиції.

3. З'їзд суддів України обирає трьох членів Вищої ради правосуддя не пізніше трьох місяців після набрання чинності відповідним законом, що регулює діяльність Вищої ради правосуддя.

4. Верховна Рада України протягом 30 днів з дня набрання чинності цим Законом передає подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України та відповідні документи про обрання суддів безстроково, які не були розглянуті Верховною Радою України, до Вищої ради правосуддя для розгляду питання про призначення судді на посаду.

Матеріали та подання Вищої ради юстиції про призначення суддів строком на п'ять років, не розглянуті до дня набрання чинності цим Законом, повертаються до Вищої ради правосуддя для вирішення питання про призначення суддів на посади відповідно до Конституції України з урахуванням внесених цим Законом змін».

2. Відповідно до пункту 1 частини першої статті 85 Основного Закону України до повноважень Верховної Ради України належить внесення змін до Конституції України в межах і порядку, передбачених розділом XIII Конституції України.

Згідно зі статтею 159 Основного Закону України законопроект про внесення змін до Конституції України розглядається Верховною Радою України за наявності висновку Конституційного Суду України щодо відповідності законопроекту вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

3. Порівняльний аналіз Законопроекту та законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 25 листопада 2015 року (далі — Законопроект № 3524 в редакції від 25 листопада 2015 року), а саме пропонує ними змін до статей 29, 55, 59, 85, 92, 106, 108, 110, 111, 124–129, 130, 131, 136, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, доповнення її статтями 129¹, 130¹, 131¹, 131², 148¹, 149¹, 151¹, 151² та виключення з Конституції України розділу VII «Прокуратура», а також їх Прикінцевих та перехідних положень, свідчить про ідентичність пропонує ними змін, крім редакції пункту 25 частини першої статті 85 Основного Закону України та статті 131¹, якою Законопроектом пропонується доповнити Конституцію України.

Перевіряючи Законопроект на предмет його відповідності вимогам статей 157 і 158 Конституції України, Конституційний Суд України виходить з такого.

3.1. За статтею 158 Основного Закону України законопроект про внесення змін до Конституції України, який розглядався Верховною Радою України, і закон

не був прийнятий, може бути поданий до Верховної Ради України не раніше ніж через рік з дня прийняття рішення щодо цього законопроекту (частина перша); Верховна Рада України протягом строку своїх повноважень не може двічі змінювати одні й ті самі положення Конституції України (частина друга).

Верховна Рада України восьмого скликання протягом року Законопроект не розглядала та протягом строку своїх повноважень не змінювала вказаних положень Конституції України.

Згідно з Постановою Верховної Ради України «Про включення до порядку денного третьої сесії Верховної Ради України восьмого скликання доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) і про його направлення до Конституційного Суду України» від 28 січня 2016 року № 950-VIII Законопроект № 3524 в редакції від 25 листопада 2015 року вважається відкликаним.

Отже, Законопроект відповідає вимогам статті 158 Конституції України.

3.2. За частиною другою статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена в умовах воєнного або надзвичайного стану.

Дотримуючись своїх позицій, висловлених у висновках від 16 червня 2015 року № 1-в/2015, від 30 липня 2015 року № 2-в/2015, від 20 січня 2016 року № 1-в/2016, Конституційний Суд України констатує, що на момент розгляду ним Законопроекту рішення про введення в Україні або в окремих її місцевостях воєнного або надзвичайного стану за процедурою, визначеною Конституцією України (пункт 31 частини першої статті 85, пункти 20, 21 частини першої статті 106), не було прийняте.

З огляду на викладене Конституційний Суд України вважає, що Законопроект відповідає вимогам частини другої статті 157 Конституції України.

3.3. Згідно з частиною першою статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституційний Суд України у Висновку від 20 січня 2016 року № 1-в/2016 визнав Законопроект № 3524 в редакції від 25 листопада 2015 року таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України. Отже, Законопроект у частині змін до Конституції України, які є ідентичними змінам, пропонованим Законопроектом № 3524 в редакції від 25 листопада 2015 року, не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

Здійснюючи перевірку Законопроекту на предмет наявності в ньому положень, які передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина, Конституційний Суд України вважає за необхідне дати оцінку тим його положенням, які за змістом відрізняються від пропонованих Законопроектом № 3524 в редакції від 25 листопада 2015 року, а саме щодо внесення змін до частини першої статті 85 Конституції України та доповнення Основного Закону України статтею 131¹.

3.3.1. У Законопроекті пропонується пункт 25 частини першої статті 85 Конституції України викласти в такій редакції:

«25) надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора; висловлення недовіри Генеральному прокуророві, що має наслідком його відставку з посади;».

Відповідно до пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить надання згоди на призначення на посаду та звільнення з посади Президентом України Генерального прокурора України; висловлення недовіри Генеральному прокуророві України, що має наслідком його відставку з посади.

Законопроект передбачає збереження за Верховною Радою України вказаного повноваження.

У той же час пропонується редакція пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України не містить слова «України» у назві посади Генерального прокурора, що узгоджується з положеннями статті 131¹, якою Законопроект пропонується доповнити Конституцію України і якою, зокрема, передбачено, що прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор.

Конституційний Суд України вважає, що пропонується редакція пункту 25 частини першої статті 85 Конституції України не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.3.2. Законопроект пропонується доповнити Конституцію України статтю 131¹ такого змісту:

«Стаття 131¹. В Україні діє прокуратура, яка здійснює:

- 1) підтримання публічного обвинувачення в суді;
- 2) організацію і процесуальне керівництво досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими діями органів правопорядку;
- 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом.

Організація та порядок діяльності прокуратури визначаються законом.

Прокуратуру в Україні очолює Генеральний прокурор, якого призначає на посаду та звільняє з посади за згодою Верховної Ради України Президент України.

Строк повноважень Генерального прокурора становить шість років. Одна й та ж особа не може обіймати посаду Генерального прокурора два строки поспіль.

Дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених цією Конституцією та законом».

У частині п'ятій наведеної статті передбачається, що дострокове звільнення з посади Генерального прокурора здійснюється виключно у випадках і з підстав, визначених Конституцією України та законом. Це узгоджується зі збереженням за Верховною Радою України передбаченого пунктом 25 частини першої статті 85 Основного Закону України у пропонується редакції повноваження висловлювати недовіру Генеральному прокурору, що має наслідком його відставку з посади.

Конституційний Суд України вважає, що пропонується Законопроект для доповнення Конституції України стаття 131¹ не передбачає скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина.

3.4. Відповідно до частини першої статті 157 Основного Закону України Конституція України не може бути змінена, якщо зміни спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Конституційний Суд України вважає, що зміни, запропоновані у Законопроекті, не спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України.

Виходячи з викладеного та керуючись статтями 147, 153, 157, 158, 159 Конституції України, статтями 51, 57, 63, 66, 67, 69 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України

ДІЙШОВ ВИСНОВКУ:

1. Визнати таким, що відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України, доопрацьований законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року, текст якого викладено у пункті 1 мотивувальної частини Висновку.

2. Висновок Конституційного Суду України у справі за зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності доопрацьованого законопроекту про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя) (реєстр. № 3524) в редакції від 26 січня 2016 року вимогам статей 157 і 158 Конституції України є обов'язковим до виконання, остаточним і не може бути оскаржений.

Висновок Конституційного Суду України підлягає опублікуванню у «Віснику Конституційного Суду України» та в інших офіційних виданнях України.

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ

• Summary to the Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 2-v/2016 dated January 30, 2016 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the revised draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine

Pursuant to the Resolution «On including the revised draft law on amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) on the agenda of the 3rd session of the Verkhovna Rada of Ukraine of the VIIIth convocation, and on its submission for consideration to the Constitutional Court of Ukraine» dated January 28, 2016 No. 950-VIII, the Verkhovna Rada of Ukraine applied to the Constitutional Court of Ukraine with the appeal to provide an opinion on the conformity of the revised draft law on amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) (reg. No. 3524) in the wording dated January 26, 2016 (hereinafter referred to as «the Draft law») to Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine.

According to item 1 of Article 85.1 of the Constitution of Ukraine the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include the introduction of amendments to the Constitution of Ukraine within the limits and by the procedure envisaged by Chapter XIII

of this Constitution. According to Article 159 of the Constitution of Ukraine, a draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine is considered by the Verkhovna Rada of Ukraine upon the availability of an opinion of the Constitutional Court of Ukraine on the conformity of the draft law with the requirements of Articles 157 and 158 of this Constitution.

The comparative analysis of the Draft law and the draft law on amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) (Reg. No. 3524) in the wording dated November 25, 2015 (hereinafter referred to as «the Draft law No. 3524 in the wording dated November 25, 2015»), namely the proposed amendments to Articles 29, 55, 59, 85, 92, 106, 108, 110, 111, 124–129, 130, 131, 136, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, Chapter XV «Transitional Provisions» of the Constitution of Ukraine, its supplement with Articles 129¹, 130¹, 131¹, 131², 148¹, 149¹, 151¹, 151¹ and exclusion of Chapter VII «The Prosecution Office» and final and transitional provisions from the Constitution of Ukraine indicates the identity of proposed amendments, except for the wording of item 25 of Article 85.1 of the Fundamental Law of Ukraine and Article 1311, which are proposed to be supplemented to the Constitution of Ukraine by the Draft law.

Examining the compliance of the Draft law with the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine, the Constitutional Court of Ukraine proceeds from the following.

According to Article 158 of the Fundamental Law of Ukraine, the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine, considered by the Verkhovna Rada of Ukraine and not adopted, may be submitted to the Verkhovna Rada of Ukraine no sooner than one year from the day of the adoption of the decision on this draft law (paragraph one); within the term of its authority, the Verkhovna Rada of Ukraine shall not amend twice the same provisions of the Constitution (paragraph two).

The Verkhovna Rada of Ukraine of the eighth convocation has not considered the Draft law during the year and has not changed these provisions of the Constitution of Ukraine during its term of office.

According to the Resolution of the Verkhovna Rada of Ukraine «On including the revised draft law on amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) on the agenda of the 3rd session of the Verkhovna Rada of Ukraine of the VIIIth convocation, and on its submission for consideration to the Constitutional Court of Ukraine» dated January 28, 2016 No. 950-VIII, the Draft law No. 3524 in the wording dated November 25, 2015 is considered to be withdrawn.

Therefore, the Draft law corresponds to the requirements of Article 158 of the Constitution of Ukraine.

According to Article 157.2 of the Constitution of Ukraine, the Constitution of Ukraine shall not be amended in conditions of martial law or a state of emergency.

The Constitutional Court of Ukraine states that at the moment of examination of the Draft law, a decision to introduce of martial law or a state of emergency in Ukraine or in its particular areas under the procedure defined by the Constitution of Ukraine (item 31 of Article 85.1, items 20, 21 of Article 106.1) was not taken.

Given the above, the Constitutional Court of Ukraine considers that the Draft law complies with the requirements of Article 157 of the Constitution of Ukraine.

According to Article 157.1 of the Fundamental Law of Ukraine, the Constitution of Ukraine shall not be amended, if the amendments foresee the abolition or restriction of

human and citizens' rights and freedoms, or if they are oriented toward the liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine.

Thus, the Draft law in the part of amendments to the Constitution of Ukraine, which are identical to the amendments proposed by the Draft law No. 3524 in the wording dated November 25, 2015, does not foresee the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

Examining whether the Draft law contains provisions which provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms, the Constitutional Court of Ukraine considers it necessary to assess those provisions which differ by their content from those proposed by the Draft law No. 3524 in wording dated 25 November, 2015, namely concerning the amendments to Article 85.1 of the Constitution of Ukraine and supplement of the Fundamental Law of Ukraine with Article 131¹.

The Draft law proposes to read item 25 of Article 85.1 of the Constitution of Ukraine as follows:

«25) Granting consent for appointment and dismissal by the President of Ukraine of the Prosecutor General; declaring no confidence in the Prosecutor General leading to his or her resignation from office».

According to item 25 of Article 85.1 of the Constitution of Ukraine, the competence of the Verkhovna Rada of Ukraine shall include granting consent for appointment and dismissal by the President of Ukraine of the Prosecutor General of Ukraine; declaring no confidence in the Prosecutor General of Ukraine leading to his or her resignation from office.

The Draft law provides preservation of the said competence of the Verkhovna Rada of Ukraine.

At the same time the wording of item 25 of Article 85.1 of the Constitution of Ukraine proposed by the Draft law does not contain the word «Ukraine» in the title of the office of the Prosecutor General, which is consistent with Article 131¹, by which the Draft law proposes to supplement the Constitution of Ukraine and which provides, in particular, that the prosecutor's office in Ukraine is headed by the Prosecutor General.

The Constitutional Court of Ukraine finds that the wording of item 25 of Article 85.1 of the Constitution proposed by the Draft law Ukraine does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

The Draft law proposes to supplement the Constitution of Ukraine with Article 131 as follows:

«Article 131¹. In Ukraine, public prosecutor's office shall function with the powers of:

- 1) public prosecution in the court;
- 2) organising and procedurally directing during pre-trial investigation, deciding other matters in criminal proceedings in accordance with the law, supervising undercover and other investigation and detection operations of law enforcement agencies;
- 3) representing interests of the State in the court in exceptional cases and under procedure prescribed by law.

Organisation and functioning of the public prosecutor's office shall be determined by law.

Public prosecutor's office shall be headed by the Prosecutor General who shall be appointed and dismissed by the President of Ukraine upon the consent of the Verkhovna Rada of Ukraine.

The term of office of the Prosecutor General shall be six years.

The same person can not hold the post of the Prosecutor General for two consecutive terms.

The Prosecutor General shall be early dismissed from his or her office exclusively in cases and on grounds prescribed by this Constitution and law.»

Paragraph five of the mentioned article provides that the Prosecutor General shall be early dismissed from his or her office exclusively in cases and on grounds prescribed by the Constitution of Ukraine and by law. This is consistent with the preservation by the Verkhovna Rada of Ukraine of the prescribed competence to express no confidence in the Prosecutor General, which results in his resignation, stipulated by item 25 of Article 85.1 of the Fundamental Law of Ukraine in the wording proposed by the Draft law.

The Constitutional Court of Ukraine considers that the proposed supplement of the Constitution of Ukraine with Article 131¹ does not provide the abolition or restriction of human and citizen's rights and freedoms.

According to Article 157.1 of the Fundamental Law of Ukraine, the Constitution of Ukraine shall not be amended, if the amendments are oriented toward the liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine.

The Constitutional Court of Ukraine finds that the amendments proposed in the Draft law are not oriented toward the liquidation of the independence or violation of the territorial indivisibility of Ukraine.

Thus, the Constitutional Court of Ukraine held to recognise the revised draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) (registration No. 3524) in the wording dated January 26, 2016 as conforming to the requirements of Articles 157 and 158 of the Constitution of Ukraine, the text of which is laid out in item 1 of the reasoning part of the Opinion.

References:

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 1-v/2015 dated June 16, 2015 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine concerning the immunity of People's Deputies of Ukraine and judges with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution.

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 2-v/2015 dated July 30, 2015 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine concerning the decentralisation of government with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution.

Opinion of the Constitutional Court of Ukraine No. 1-v/2016 dated January 20, 2016 in the case upon the appeal of the Verkhovna Rada of Ukraine for providing opinion on compliance of the draft law on introducing amendments to the Constitution of Ukraine (on justice) with the provisions of Articles 157 and 158 of the Constitution.

Dissenting opinions:

Judges of the Constitutional Court of Ukraine O. Kaminin, O. Litvinov, M. Melnyk, I. Slidenko expressed their dissenting opinions.